

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ОСВІТНЯ ПОДОРОЖ» ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ STREAM-ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Розкрито сутність педагогічної технології «освітня подорож», визначено задачі, вимоги та етапи діяльності з дітьми дошкільного віку. Акцентовано на логічному впровадженні сумісної партнерської діяльності, що активізує діалогічну форму спілкування з однолітками, а також розвиває навички дослідної діяльності у дітей. Описано відмінності від занять та екскурсій, наводяться приклади освітніх подорожей.

Ключові слова: освітня технологія, освітня ситуація, процес пізнання, пізнавальне навантаження, діалог, взаємодія, дослідження, самостійна дослідна діяльність, маршрутний лист.

Раскрыта сущность педагогической технологии «образовательное путешествие», определены задачи, требования и этапы деятельности с детьми дошкольного возраста. Акцентировано внимание на логическом воплощении совместной партнерской деятельности, которая активизирует диалогическую форму общения с ровесниками, развивает навыки исследовательской деятельности у детей. Описаны отличия от занятий и экскурсий, приведены примеры образовательных путешествий.

Ключевые слова: образовательная технология, образовательная ситуация, процесс познания, познавательная нагрузка, диалог, взаимодействие, исследования, самостоятельная исследовательская деятельность, маршрутный лист.

In the article the essence of pedagogical technology «educational journey» is revealed, tasks, requirements and stages of activity with children of preschool age are defined. The attention is focused on the logical embodiment of joint partnership activities, which activates the dialogical form of communication with peers, develops the skills of research activity in children. The difference from classes and excursions is explained, examples of educational trips are given.

Key words: educational technology, educational situation, process of cognition, cognitive load, dialogue, interaction, research, independent research activity, routing sheet.

Конструювання освітнього процесу в дошкільному закладі освіти (ДЗО) побудовано на засадах концепції цілісного розвитку дитини як суб'єкта дитячої діяльності. Тому дорослі, які організують процес взаємодії з дітьми, здійснюють розвиток суб'єктних якостей дошкільників (ініціатива, самостійність, відсутність конформізму, творчість, індивідуальність) відповідно до можливостей віку та зорієнтовані на зону найближчого розвитку (за Л. Виготським). Діти, залучаючись до різних видів активності, вчаться використовувати власний досвід, приймати і ставити цілі діяльності, будувати послідовність дій, добирати засоби для

їхнього виконання, оцінювати результати разом з дорослими. Вихователі відіграють роль організаторів освітнього простору і партнерів діяльності. Їхнє завдання – забезпечити розвивальний простір, вибудувати день відповідно до розпису, надаючи дітям право вибору видів активності та їхньої змінюваності впродовж дня.

Організаційно-освітній процес у закладах дошкільної освіти (ЗДО) міститься з трьох блоків:

- 1) спеціально організоване навчання у формі занять;
- 2) спільна партнерська діяльність дитини і дорослого (освітні ситуації, освітні подорожі тощо);
- 3) вільна самостійна діяльність самих дітей.

Якщо в дидактиці дошкільної освіти ґрунтовно напрацьовано теоретичні і практичні засади спеціально організованого навчання у формі занять, то спільна партнерська діяльність дорослого з дітьми залишається поза увагою як науковців, так і практиків. Освітня ситуація – це ситуація освітньої напруги, що виникає спонтанно або організована вихователем, що потребує розв’язання шляхом спільної діяльності всіх учасників. Її метою є створення дітьми старшого дошкільного віку освітнього результату (ідей, проблем, версій, схем, дослідів, дискурсу) в процесі спеціально організованої діяльності [3].

Серед технологій, що останнім часом упроваджують в практику діяльності ЗДО України, «загубилась» цікава та сучасна технологія, назва якої говорить за себе – «Освітня подорож». Освітня подорож, як і освітня ситуація, може бути логічним втіленням спільної партнерської діяльності дорослого з дітьми.

Технологія «Освітня подорож» дає змогу перетворювати довкілля в розвивальне середовище для дітей дошкільного віку, завдяки безпосередньому ознайомленню з реальними або віртуальними об’єктами навколишнього світу, що активізує діалогічну форму спілкування з однолітками та дорослими. Освітня подорож також може сприяти розвитку дослідної діяльності дошкільників.

Освітня подорож – це не екскурсія, як може здатись на перший погляд. Подорож відрізняється від екскурсії тим, що передбачає наявність початкової дослідної проблеми, спрямованої на кінцевий результат, реальний продукт/продукцію у вигляді нових знань, смислів, відображених у малюнках і схемах. Вирушаючи в освітню подорож, дитина дошкільного віку може точно (або майже точно) знати мету подорожі (куди, навіщо, що отримаю, як буду добувати знання, що потім з цим буду робити тощо).

Освітня подорож дітей дошкільного віку – це педагогічна технологія, що має особливості та передбачає зіткнення дошкільників із реальною або віртуальною проблемою, активізацію дослідної діяльності дітей, є формою спільної партнерської діяльності дорослого з дітьми.

Під час подорожі предмети та об’єкти живої природи розглядають як своєрідні тексти, «розшифровка» яких дає змогу встановити взаємозв’язок між реальними об’єктами і втіленими в них ідеями. Важливо, що це пізнання ґрунтується на власних дитячих спостереженнях, враженнях, роздумах і вимагає напруженої діяльності сенсорних систем, тобто чуттєвому сприйнятті світу. Іншими словами, сприйняття за допомогою органів чуття: зору, слуху, дотику, нюху, смаку.

Одним із варіантів освітньої подорожі є подорож простором казки, де дітям надають можливість засвоїти ще один цікавий засіб – казкову освітню подорож. На нашу думку, саме літературна (авторська) казка надає такі безмежні можливості для освітніх подорожей дошкільників. Введемо термін «авторська казка з пізнавальним навантаженням» – це казка (історія), що обов'язково є інтерактивною: діти беруть активну участь у розповіданні, творенні сюжету (відповідають на репліки героїв (молодші дошкільники звуконаслідують), допомагають розказати (надають поради щодо розвитку, продовжують, доповнюють, закінчують) казку, обговорюють дії героїв, придумують інший поворот у сюжеті, за необхідності вводять додаткових героїв тощо). Авторська казка з пізнавальним навантаженням, як на заняттях, так і в освітній подорожі з дітьми, може замінювати бесіду, особливо це доречно робити у молодшій групі та в групах раннього віку. Казка зацікавлює і мотивує дітей, створює емоційне підґрунтя для подорожі, допомагає об'єднати декілька освітніх напрямів. Діти зі задоволенням долучаються до створення казки (відповідають на запитання, радять як діяти персонажам казки, продовжують розповідь вихователя, нагадують персонажам про певні дії тощо).

Вихователь розповідає казку з пізнавальним навантаженням, використовуючи інтерактивну презентацію (наочність), або разом із дітьми робить інсценівку-імпровізацію. Так, із простого пересування в просторі та часі в пошуках нових знань освітня подорож для дошкільнят може перетворитись у процес пізнання Всесвіту. Процес пізнання є предметом технології освітньої подорожі.

Основними принципами організації освітньої подорожі є:

- створення умов для безпосередньої взаємодії дошкільнят із навколишніми об'єктами, що стають головним засобом отримання інформації;
- організація спеціальної діяльності, в процесі якої на підставі особистих відчуттів і спостережень, буде здійснюватись формування нових уявлень (така діяльність не виключає допомоги вихователів);
- організація активної самостійної дослідної діяльності учасників освітньої подорожі;
- поєднання різних видів діяльності у процесі освітньої подорожі (спостереження, досліді, дослідження, пошук та аналіз інформації тощо);
- створення ситуації вибору джерел отримання інформації;
- зведення до мінімуму посередницької діяльності вихователя [1].

Отже, освітня подорож розгортається на декількох змістових рівнях і розв'язує завдання: знайомство з різними об'єктами (живими/неживими); набуття досвіду дослідження подібних об'єктів у контексті освітніх напрямів (див. зміст парціальної програми «STREAM-освіта дошкільників або «Стежинки у Всесвіт»).

З'ясуємо вимоги до організації освітньої подорожі. Тривалість освітньої подорожі визначають вік і психофізіологічні особливості дошкільнят. Часові межі – від одного дня до тижня. Під час планування часу подорожі необхідно враховувати як вікові особливості «мандрівників», так і специфіку подорожі. Здатність утримувати мету й інтерес до діяльності у дошкільників лише починає формуватись. Обмеження в часі може призвести до формалізму щодо виконання завдання. Дитина буде виконувати завдання не тому, що цікаво, а тому, що потрібно вихователю.

Пропонуємо чотири етапи освітньої подорожі, що містять єдине ціле та реалізуються послідовно: 1) пропедевтичний, 2) підготовчий, 3) робота з маршрутним листом, 4) захист.

Пропедевтичний етап. З метою осмислення поняття «подорож» вихователь може спочатку запропонувати розібратись із обґрунтуванням слів: *мандрівка, (далека) дорога, шлях, вояж, їзда; (з поворотом) турне, тур; (піша) ходка, похід; мандри; рейс; екскурсія, паломництво, одісея*. На цьому етапі лінгвістичні ігри з семантичним контекстом є доречними та актуальними. Дошкільникам молодшого віку подобається збиратись у подорож: діти розмірковують, які речі будуть потрібними (орієнтуючись на мету подорожі), навіщо вони, що обов'язково необхідно брати, а без чого можна обійтись, складають потрібне в рюкзак тощо.

Дошкільникам можна запропонувати відправитись «на пошуки скарбів», організувавши гру на станціях, на яких зупиняється віртуальний потяг (або використати іграшкову залізницю). Перед цим корисно організувати бесіду, в процесі якої обговорити напрямки руху (показати варіанти), уточнити поняття «маршрутний лист», завдання на кожній станції (маршруті), познайомити з ресурсами, які можна використовувати (осередок книги, схеми, фото, пошук інформації разом із батьками в Інтернеті тощо). Таку діяльність потрібно поєднувати з ознайомленням з планом на заняттях з математики: у дітей формується практичне використання знань, що діють в умовах, наближених до реальних.

На цьому етапі логічно обговорити результати подорожі. Що було цікавого? Про що дізналися? тощо.

Підготовчий етап. Підготовка до освітньої подорожі розпочинається із запропонованої дітьми або вихователем теми та ідеї (проблеми), яка здатна «повести» дошкільнят у подорож. Підібравши разом із дітьми об'єкт(и) дослідження, необхідно визначити послідовність запропонованих для розв'язання завдань, сформулювати запитання і завдання, що становлять зміст маршрутного листа. Маршрутний лист – це своєрідний путівник, який не лише вказує «шлях», а й охоплює питання і дослідні завдання, а також підказує способи дослідження об'єктів, можливі способи пошуку та передачі інформації. Так, маршрутний лист є детальним алгоритмом діяльності, у якому вказано: об'єкти для дослідження (знаки, піктограми в певній послідовності); порядок дій дошкільнят під час дослідження цих об'єктів; питання, що дають змогу сконцентрувати увагу, спонукати ретельно розглядати і досліджувати пропонувані предмети або об'єкти, аналізувати отриману інформацію.

На нашу думку, логічно використовувати «стіну, що говорить», схеми, моделі, знаки, малюнки та піктограми, які діти придумали самостійно, або за допомогою вихователя [3]. Старші дошкільники можуть домальовувати карту подорожі відповідно до пригод, які трапилися.

Інший аспект попередньої роботи пов'язано з підготовкою учасників подорожі. Подорож передбачає наявність у дітей певного «багажу» знань, до якого вони будуть звертатися в пошуках відповідей на запитання, звіряючись із маршрутним листом. Тому є сенс зробити із дітьми «візочок знань», куди віртуально потім треба «скласти» знання, що можуть знадобитись під час подорожі. Це ґрунтовне узагальнення попередніх знань, умінь і навичок дітей, які вони зможуть виявити як сформовані компетенції під час освітньої подорожі.

Етап – це робота з маршрутним листом. Головною частиною освітньої подорожі є самостійне дослідження старших дошкільнят, що може відбуватися і у віртуальному просторі. Освітня подорож передбачає діяльність в групах з 6–7 дітей (можна скористатись ідеями Є. Шулешко щодо соціо-ігрової взаємодії). Кожна група об'єднує дошкільнят за різними критеріями. Групи, отримавши однакові маршрути, можуть використовувати різні предмети для створення свого продукту, але розв'язувати (частково або повно) питання, поставлені перед мандрівниками на попередньому обговоренні. Наприкінці подорожі порівняйте з дітьми результати, отримані кожною групою. Чи однакові вони? Чому вийшло по-різному? Погано це чи добре? Чи обов'язково повинно вийти однаково? Змішаний склад груп надає можливість вивчити проблему багатогранно, подивитися на неї з різних точок зору, а після цього обговорити різні її аспекти. Так, у дошкільників формується розуміння того, що проблема (завдання) може мати декілька варіантів її розв'язання.

Важливо навчити дітей працювати в групі, вміти слухати думку кожного учасника подорожі, пам'ятати, що кожен має право на власне «бачення» проблеми, навчатися аргументовано відстоювати точку зору, приймати до обговорення всі версії та гіпотези, вести пізнавальний діалог (Н. Гавриш, Г. Лопатіна). До маршрутного листа вносяться такі матеріали: ілюстрації, карти, схеми, знаки, моделі, піктограми, фото обкладинок енциклопедій і книг (обов'язково знаходяться в осередку книги), що можуть бути джерелом інформації. Якщо у процесі подорожі виникають проблемні запитання, то вихователь, не пропонуючи готової відповіді, вказує на можливі джерела отримання інформації «за межами» освітньої подорожі (взаємодія з батьками).

Заключний етап. Підсумкова частина має назву «захист», тому що дітям надають можливість відстояти власну (часто відмінну від інших) думку, ґрунтуючись на тих фактах, з якими вони познайомилися під час подорожі, а також від відчуттів, яких зазнали. Форма проведення «захисту» може бути різною: створення виставок або колекцій, презентація робіт на «стіні, що говорить» тощо.

Таким чином, результатом освітньої подорожі є пробудження у дитини тяги до отримання нових знань. У процесі подорожі дошкільники зможуть розширити межі спілкування, оцінити власну готовність до дії за нестандартних ситуацій.

Використані літературні джерела

1. Коробкова Е. Н. Образовательное путешествие как педагогический метод [Електронний ресурс] / Е. Н. Коробкова. – 2004. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/obrazovatelnoe-puteshestvie-kak-pedagogicheskii-etod#ixzz3LlWZS1Oq>. – Назва з екрана.
2. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації / К. Крутій // Дошкільне виховання. – 2016. – № 9. – С. 6–10.
3. Крутій К. Технологія «Стіни, які говорять» або своєчасне перетворення освітнього простору дошкільного навчального закладу [Електронний ресурс] / Катерина Крутій, 2017. – Режим доступу: <http://www.ukrdeti.com>. – Назва з екрана.

Bibliography

1. Korobkova E. N. Obrazovatelnoe puteshestvie kak pedahohicheskyi metod [Elektronnyi resurs] / E. N. Korobkova. – 2004. – Rezhym dostupu: <http://www.dissercat.com/content/obrazovatelnoe-puteshestvie-kak-pedagogicheskii-etod#ixzz3LIWZS1Oq>. – Nazva z ekrana.
2. Krutii K. Suchasne zaniattia ta osvithni sytuatsii / K. Krutii // Doshkilne vykhovannia. – 2016. – № 9. – S. 6–10.
3. Krutii K. Tekhnolohiia «Stiny, yaki hovoriat» abo svoiechasne peretvorennia osvithnoho prostoru doshkilnoho navchalnoho zakladu [Elektronnyi resurs] / Kateryna Krutii, 2017. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrdeti.com>. – Nazva z ekrana.

УДК 378.38

*Наталія Поліхун,
Катерина Постова,
м. Київ*

ЗМІСТОВІ КОМПОНЕНТИ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ

Виділено дидактичні принципи. Позначено основні напрями психолого-педагогічної підтримки дослідної діяльності обдарованих учнів, які забезпечують запропонований методичний інструментарій.

Ключові слова: обдаровані учні, дослідна діяльність.

Выделены дидактические принципы. Обозначены основные направления психолого-педагогической поддержки исследовательской деятельности одаренных учащихся, которые обеспечивают предложенный методический инструментарий.

Ключевые слова: одаренные ученики, исследовательская деятельность.

The didactic principles, main directions of psychological and pedagogical support for the research activity of gifted students and methodological tools are presented in this article.

Key words: gifted students, research activity.

Упродовж останніх років у різних країнах світу поширюється тенденція на створення для учнів можливостей займати не просто активну, а й ініціативну позицію в освітньому процесі, не просто отримувати запропоновані вчителем (програмою, освітнім матеріалом) знання, а й пізнавати світ шляхом активного діалогу, самостійного пошуку відповідей і конструювання знань, перетворюючи традиційне навчання в живе, зацікавлене вирішення проблем. Причому, для інтелектуально обдарованих учнів пошуковий підхід до освіти має містити